
Opisuji, tedy jsem

Opisuji, tedy jsem

Obvinění plzeňského profesora z opisování vyvolalo vášnivě diskuse o etice vědecké práce. V dnešní době snad není nic jednoduššího. Najdete si na internetu jakýkoli úryvek textu a použijete jej do své přednášky či publikace. I když musíte překládat z cizího jazyka, celá operace se dá stihnout za pár minut a nemusíte se zvednout ze židle.

Taková je moderní doba. Informací je příliš mnoho a několika opsaných odstavců si třeba ani nikdo nemusí všimnout. Ale také to může být úplně jinak. Prostě těch pár odstavců okopírujete, a protože je to tak snadné, ani si neuvědomíte, že je dobré odkázat na původního autora.

Jenže je. Opisování je nejen snadné, ale i špatné, to ví každý už od základní školy.

Případ Budil

Případy, při nichž je odborník obviněn z opisování, se sice čas od času objevují, ale málokterý vyvolal takovou pozornost jako ten úplně poslední. Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph. D., DSc., je známou osobností – měl svého času významný podíl na vzniku Fakulty humanitních studií Západočeské univerzity, byl děkanem, proděkanem a prorektorem, vydal desítky článků a několik knih. Příběh, v němž hrál hlavní roli, však začal už před časem. A nenápadně.

Kanadský profesor kulturní antropologie David Scheffel se v odborném sociologickém časopise pozastavil nad tím, jak profesor Budil citoval z jeho textů.

„Každý nezaujatý čtenář by musel uznat, že značná část dotyčného textu je jenom nepatrně pozměněnou verzí naší dřívější publikace,“ napsal. Profesor Budil se omluvil a vysvětlil, že se dopustil chyb. Nevšiml si prý, že editoři nezařadili poznámky mimo jiné i s odkazy na Scheffela. Navíc údajně ani nešlo o vědeckou práci.

Tím to mohlo skončit. Ale neskončilo. Případ vzbudil zájem odborníků, veřejnosti i studentů. Možná někteří tušili, že případ není v českých poměrech nijak výjimečný.

Zatímco na internetu se objevila řada prohlášení i obvinění a úryvků Budilových textů (každý si tam mohl porovnat texty původní a ty Budilovy), Západočeská univerzita, na níž Budil působil, mlčela. Vypadalo to, že tato instituce chce zamést případ pod koberec. A co hůř: jednu chvíli se zdálo, že ti, kteří na případ upozorňují, budou mít (jak už to v Česku bývá) sami problémy.

A tak vznikla petice. Píše se v ní: „Obvinění vznesená proti profesoru Budilovi nevnímáme proto výlučně jako interní záležitost Západočeské univerzity, ale jako širší problém dotýkající se praxe a etických standardů společenských věd a české vědy obecně.“

Petici podepsala řada odborníků a pracovníků různých vysokých škol. Ti totiž dospěli k závěru, že je ohrožena důvěra veřejnosti k vědcům a vysokoškolským pedagogům a odborné vědecké práci vůbec.

Na přípravě petice se podílela i doktorandka z Fakulty sociálních věd Karlovy univerzity Tereza Stöckelová. „Opisování ve vědě považuji za zásadní a velký problém. A za problém považuji i to, jak se k případu pana Budila stavějí instituce, které věc měly prošetřit. Než jsme se rozhodli angažovat, udělali jsme si analýzu Budilových prací. Je to nesmírně obtížné a nemínili jsme to jako vyčerpávající analýzu jeho díla. Mysleli jsme si, že další expertizu zaplatí Západočeská univerzita. Ta to ale podle všeho neudělala...“ vysvětluje Stöckelová.

Budil neopisoval

Univerzita nakonec reagovala. Opožděně. A překvapivě. Etický panel složený z osmi odborníků prověřil Budilovo nařčení z plagiátorství cizích textů a rozhodl, že sice pochybil, ale o plagiátorství nejde.

„Neříkám, že se v tom profesor Budil neocitl zcela bez vlastní viny. Ale odborné stanovisko je, že nejde o plagiátorství,“ říká rektor univerzity Josef Průša.

Jenže odborná komise byla složena zčásti z Budilových kolegů ze stejné univerzity. Nepromítaly se do jejich rozhodování sympatie ke kolegovi v tísni? „Sehnat tolik odborníků dohromady bylo velmi obtížné. Ale dali jsme tomu velký význam a vybírali jsme lidi, kteří jsou neprůstřelní,“ hájí se rektor.

A Budil považuje rozhodnutí za své vítězství. „Jakékoli spojování mého jména s údajným přetrvávajícím podezřením tohoto typu je v kolizi se zákonem. A já sám stejně jako vedení Západočeské univerzity pokládáme celou věc za uzavřenou. A já se k tomu už nebudu vyjadřovat,“ prohlásil. Mezitím odstoupil z funkce prorektora, ale to prý s obviněními a zmiňovanou kauzou nijak nesouvisí. „Odchod jsem zvažoval delší dobu, řekl.

Rektor Průša však případ za ukončený nepovažuje. „Musí z toho vyjít nějaké poučení. S rektorem Karlovy univerzity jsme zvažovali udělat nějaký seminář o tom, jak přistupovat k citacím speciálně v těchto oborech,“ uvedl.

Dopis mrtvého muže

Nařčení z opisování se však objevila i jinde. A také se ukazuje, že i vědci či vysokoškolští pedagogové se k sobě navzájem nechovají vždy zcela příkladně. Například docentka Filozofické fakulty Karlovy univerzity Hana Gladková čelila nedávno obvinění, že ve své odborné práci použila výsledky práce ruské lingvistky Galiny Neščimenko.

O nařčení jednalo vedení univerzity a opakovaně se jím zabýval i rektor Václav Hampl. Ten se k případu dostal poté, co na univerzitu dorazil dopis od předního českého odborníka v oboru.

Mělo to háček. Problém byl v tom, že tento odborník už byl po smrti.

„Dopis kritizující práci docentky Gladkové byl podepsán jménem předního slavisty profesora Eduarda Petrů, který byl ovšem bohužel tou dobou už tři měsíce po smrti. Jeho manželka posléze potvrdila, že její manžel daný dopis rozhodně nemohl psát,“ popisuje rektor. Profesorské řízení paní Gladkové bylo pozastaveno. Univerzita žádala další názory expertů. Což nebylo zrovna jednoduché.

„S několika z těchto expertů (včetně poměrně kritického profesora Lochera z Bernu a jednoho z nejrespektovanějších dnešních slavistů profesora Siatkowského z Varšavy) jsem celou záležitost osobně důkladně projednal,“ uvádí Hampl. A dospěl k závěru, že obvinění nejsou opodstatněná.

„Případ není v žádném případě srovnatelný s případem profesora Budila,“ uvádí dnes Gladková. Ale jsou případy, kde o opisování skutečně šlo: Libor Pavera ze Slezské univerzity získal titul docenta za práci, kterou asi z jedné třetiny opsal. Což se sice prokázalo, ale docentský titul mu zůstal. Jeho odebrání totiž vysokoškolský zákon kupodivu neumožňuje. Trest nakonec padl jen částečný. Rektor Slezské univerzity mu na této škole zakázal vyučovat.

Jiří Bílý z Pedagogické fakulty Karlovy univerzity zase uvedl falešné údaje ve své práci pro habilitační řízení. „Na základě následných pochybností o serióznosti jím předložené bibliografie ustavil tehdejší rektor odbornou komisi k prošetření této záležitosti. Ta zjistila řadu vážných etických pochybení,“ popisuje rektor Hampl.

Ale i v tomto případě Bílému zůstal docentský titul. Potrestán byl podobně jako Pavera. Pedagogická fakulta Karlovy univerzity s ním ukončila pracovní poměr.

Hledá se profesor.

Zn.: Rychle Proč se vlastně tyto případy vůbec objevují? Tak by mohla vypadat klíčová otázka. Jenže je i jiná: Nepřístupuje se k těmto případům někdy příliš benevolentně?

Pro to, aby jednotlivé katedry vysokých škol mohly plně fungovat, potřebují určité počty docentů či profesorů. Přitom vznikají nové školy a po letech komunismu jsou některé obory „podvyživené“. Takže se hledají profesori či docenti a někdy se prý nad kvalitou jejich prací přivírají oči. To je však jen jedno z vysvětlení.

A odpověď na první otázku?

Zeptejte se nějakého žáka ve škole, proč opisuje.